

Bognár utca

54 → 69

Belépő

Az én utcám hosszú is meg rövid is, földi is meg égi is, lakják is meg nem is.

A mi valóságos utcánkban Szabadka külvárosában – eredetileg zsákutca volt, bolgárkerttel a végén, aztán kiparcellázták, megnyitották, s 56-ban tankok vonultak át rajta a magyar határra; később meg a nemzetközi út forgalmát terelték rá egy időre – a szomszédokat gyerekkoromban még egyberántotta, ha valamelyik házhoz szenet hoztak, kalákában egykettőre behordták. Ilyen segítő jó szándék és kollektív szellem azóta már talán csak a szerkesztőségek egyikében-másikában terem, különösen is a Napútban, ahogyan pályám kezdetén az Új Symposionban. Utcámba ezért invitáltam olyanokat, akiknek talán adtam is, akiktől kaptam is valami fontosat, jókor és jót, tegnapelőtt, tegnap vagy a minap, jó órában.

S van az én régi-új utcámnak égi mása. Az irodalommal talán már az a hatodikos magyardolgozatom eljegyzett, melynek megadott témája – a mi utcánk volt. Tekinthezném utólag a belépőmnek. Lemérhettem az osztálytársak ámuldozásán, akik furcsállották, hogy a leírásban utcánk árcai, pora és röggje után oly nagy teret, annyi rajongást kap a csillagos égbolt, melyet az utcánkból látok, s méghozzá valamiféle égi városnak vizionálok. Mert nekem így szép. Ha odafent az a város a jövendőm volt, abban is találtatna valós utcám, egyirányú (a Húvösvölgyi utat keresztezi éppen), ha pedig a szellemi térség, vagyis a valótlan, abba olyképp bejáratos mindegyik vendégem, hogy – velem rokon módon – egyre inkább csak a harmatcseppben méri ragyogását.

Lakják, lakhatnák az én utcámat nagyon sokan még, közelebb is (távolabb is, belépők és kilépők). Most azoké ez a rögtönzött korzó, akiket ritkán lehet látni benne. Mindent elmondanak itt helyettem...

B. A.

Mák Ferenc

Egy lelkészsors

(Részlet)

A Drávaszög múltunk hosszú évszázadai során a nagy hírű, történelemformáló lelkészeiről vált ismertté, s ha ma – a történelmünk visszahódításának pillanatában – némely közösségek földbirtokos faluépítőkre, írogató, dalolgotó és az eltűnő népi hagyományok begyűjtésén fáradozó tanítókra, földmérő vagy víz-építő kiszolgált katona-tudósokra emlékeznek szívesen, Baranya déli csücské-ről bizvást elmondható: meghívott és befogadott papjai őrizték meg az ottani magyarságot életerőben és szándékban töretlennek – és nagynak. Bőségesen találunk erre példát Lábadi Károly *Drávaszög ábécé* (1996) és az *Istenek hajlékai a Drávaszögben* című köteteiben, mi több, a Laskórol írott könyveiben a lelkész és a falu közösségének lelki összeforrottságában rejlő történelmi megtartó erő jelentőségére mutatott rá. Kell abban lenni némi igazságnak, hogy Sztárai Mihály, Szegedi Kis István és Laskai Csókás Péter szelleme évszázadokra meghatározta a dörömb köré épült falu életét, szellemét és emberségét. Ugyanezt büszkén elmondhatja magáról Vörösmart, Csúza, Hercegszöllős, Kopács és Kórógy egyaránt – legfeljebb még nem akadt krónikása a történelmének.

Ágoston Sándor – akinek nevét a jugoszláviai magyar reformátusok legki-válóbb püspökeként őrizte meg az emlékezet – az isteni gondviselés útmutatásának köszönhetően Kórógyon kezdte a lelkészi pályáját. A pályáját – és nem a lelkészi hivatását, mert ez utóbbit, ahogyan erre maga is szívesen emlékezett, az általa oly nagyon szeretett kórógyi híveitől tanulta meg. Ő nem lelkészként került a Dráva mocsárvilágába, ő ott, abban a közösségben vált Isten hűséges szolgájává. Szívesen emlékezett rá, hogy az igehirdetést mindig a falu lakói-nak az elvárásaihoz igazította, prédikációinak sikerét mindig a hívek tekinté-ből olvasta ki. S a hallgatóság mindig tévedhetetlennek bizonyult – szokásai, ősi erkölcsi szempontjai mentén fogalmazta meg az elvárásait, melyekkel ma-gához formálta, alakította a lelkészét is.

Halála előtt egy évvel, 1959. július havában papírra vetett *Evangéliumi eg-zisztencia bizonytalan világban* című, mindössze néhány oldalnyi, a *Hogyan lettem lelképásztor* kérdésre választ kereső önéletrajzában elmondta, szülőfalujában, Bácsfeketehegyen ugyan református hitben és szellemben nevelkedett, mégsem jutott az eszébe, hogy lelkészi pályára adja a fejét. Még akkor sem, amikor sikeresen érettségizett a nagy hírű kecskeméti református gimnázium-ban. Orvos szeretett volna lenni, de a szülei nem tudták ehhez előteremteni a pénzt. „Csupán azért lettem teológus, mert ez volt a legolcsóbb pálya” – olvasható a kései vallomásban. Sikeres középiskolai tanulmányaival a háta mögött, ismét az orvosi pályával kacérkodott, állami stipendiumért folyamodott a katona-orvosi parancsnoksághoz – hasztalan. Teológiai érettségivel a zsebben, továbbra is valami hasznos pálya után kutatott, „eszem ágában sem volt, hogy lelkész legyek” – emlékezett hetvenhét évesen kamaszéveire a püspök. A tanári

pálya – talán igen, némi filozófiai pallérozottsággal akár a teológia tanára is lehetne. Ösztöndíjkérelmét elfogadták, biztosították számára a svájci tanulmányi éveket, s már a bázeli alumneumban a rendelkezésére bocsátott szoba számát is ismerte. Poggýasza már a bázeli vonaton volt, az ifjú bölcsész Budapesten csak azért száll le, hogy elköszönjön jótévőjétől, Baksai Lajos püspök úrtól. A püspöki hivatalban azután közölték vele, hogy Bazel helyett Kórógyra fog menni káplánnak, ahol egy 80 esztendőös öreg lelkész mellett kell hivatalt vállalnia. Vigasztalásként búcsúzásakor az emlékezetébe idézték a Csel. 16:9-10-et. Másról kellett megtudnia, hogy Kórógy, ahol őt az eklézsia várta, „egy eldugott kis falu Horvátországban, 24 km-re a legközelebbi vasútállomáshoz”.

Kórógyra érkezve az első volt, hogy megrendelte a Heidelbergi Kátét, amit egészen addig soha nem is látott, hiszen a pesti teológián nem teológusokat, csak hitszónokokat képeztek. Lelkészsé nevelésében azonban a kórógyi hívek játszották a meghatározó szerepet, azok elvárásainak kellett minden pillanatban megfelelnie. „A kórógyi nép ahhoz a 15 faluhoz tartozik – olvasható a csodálatos életrajzában –, amely 1000 éve ugyanazon a helyen lakik. Ebből a 15 faluból 10 van Baranyában, a Dráva bal parti torkolatánál, és 5 van a Dráva torkolatától délre. Ezen a vidéken valamikor óriási mocsárterület volt. El voltak zárva a világtól s így tudtak megmaradni a török háborúk idejében. A reformációt 1530–40 táján fogadták el. Még ma is az akkori bibliafordítás 400 éves nyelvén beszélnek, mind a 150 zsoltárt énekelik. Mind a 15 eklézsia kicsi 200–1000 lélekig, de a világért le nem mondanának arról, hogy mindegyiknek külön lelkipásztora legyen, pedig egymáshoz közel vannak. Ezelőtt 50 évvel, még minden külső segély nélkül nemcsak lelkészi állást, hanem ezenkívül külön felekezeti iskolát is tartottak fenn. Ezek a régi felekezeti iskolák az első világháború után szűntek meg. A hatóság államosította őket. Maradandó hatásuk abban van, hogy népünk megtanult, és még ma is szeret énekelni. Ezért járnak a templomba.” Ez a hitéhez és a hagyományaihoz hű gyülekezet segítette Ágoston Sándort abban, hogy Istennek tetsző szerepében előbb lelkipásztorrá, majd az idők során egyháza legfőbb gondviselőjévé, a püspökévé váljon.

Mindazonáltal az ifjú lelkész végre kiélhette orvosi hajlamait is: mivel a legközelebbi felcser 24 kilométerre volt, Kórógyon ebbe a mesterségbe is bele kellett tanulnia. Ötféle gyógyszer állt a rendelkezésére – Aspirin, Chinin, Opium tinctura, keserűs és Hoffmann cseppek –, és ezzel kellett gyógyítani a falu apraját, nagyját. S ha operálni kellett, hát a zsebkésével a chirurgusi feladatot is ellátta. És mielőtt ügyvédként nekilátott volna a különböző beadványok megfogalmazásához, meggyógyította az éppen beteg lovakat, s a felfúvódott teheneken is segített. „Mikor nem voltam otthon, azt mondták: üres a falu. Mikor otthon voltam, azt mondták: tele van a falu.” A falu azonban sokszor üres volt – lelkésük távoli települések szórványmagyarjainak a lelki gondozását is ellátta.

Amikor 1942-ben közzétette Csete Istvánnal közösen összeállított *Istentiszteleti rend a szórványokban* című, külsőleg szerény, de jelentőségében annál nagyobb művét, a könyvecskéhez írt bevezetőben a püspök elmondta: harminc évvel korábban – tehát az 1910-es években, éppen kórógyi lelkészi hivatása idején – a Julián Egyesület megbízásából több ízben is meglátogatta a boszniai magyar telepeket, köztük Vuicsijákot is. A falu lakosai 1902-ben jöttek a területre, és minden ígéret ellenére nem szántóföldet kaptak, hanem csak erdőt. Ilyen

területen kellett valahogy megteremteni az élet lehetőségét – erdőt kellett irtani ahhoz, hogy művelhető területhez jussanak. A fát nem lehetett eladni, mert annak ott nem volt értéke, legfeljebb ha faszenet égettek, abból teremthettek némi jövedelmet. Elképesztő volt a nyomor abban a faluban. „Mikor én köztük jártam, akkor már félig-meddig szántó-vetők voltak. Már cséplőgép is volt a faluban. Sem azelőtt, sem azóta, soha senki meg nem látogatta őket, pedig 100 magyar család élt ott egy rakáson a boszniai nagy hegyek között.” Ezek között a magukra hagyott magyarok között kellett megtapasztalnia, hogy mérhetetlen elhagyatottságukban, még a lelki gondozásukat sem végzi senki, Banyalukáról egy trappista barát járt ki hozzájuk havonta misézni – ez volt a legtöbb, amiben részük lehetett. Akkor döntött úgy, hogy Isten szolgáljaként mindent megtesz azért, hogy enyhítsen a Szlavóniában és Boszniában szórványsorban élő magyarok elhagyatottságán és kiszolgáltatottságán. „Horvátországban sok magyar él, akiket nem telepített oda senki – írta önéletrajzában Ágoston Sándor –, hanem 100 évvel ezelőtt Magyarországból kezdtek ide leszivárogni. A gazdasági helyzet hozta magával ezt a lassú leszivárgást. Magyarországon kevés kis földjüket eladták s Horvátországban sok földet vettek az árán. Itt nem volt értéke a földnek. Lehetett kapni földet egy kabátért is, egy üveg pálinkáért is. Így szaporodtak el Horvátországban a magyar szórványok, s köztük sok református család. Ezek felszívódásának megakadályozására a magyar kormány az egyházakat hívta segítségül.” Ebben a munkában vett részt a kórógyi lelkész – iskolákat szervezett, népkönyvtárakat alapított, tanfelügyelője volt a református felekezeti iskoláknak. Ágoston Sándor tizenhét évig volt kórógyi református lelkész és a horvátországi szórványok lelki gondozója – munkájának emlékét méltán őrizhetné a táj sok-sok nemzedéke.

Amikor 1914-ben kitört ez első világháború, Kórógy lelkészét táviratilag Budapestre rendelték, ahol közölték vele, hogy a horvátországi és a boszniai magyar szórványokban végzett lelkészi tevékenysége jutalmául kinevezték Debrecen város és Hajdu vármegye királyi tanfelügyelőjévé – máris elfoglalhatja új helyét és tisztségét. Kórógy után Debrecen! – Ágoston Sándor körül mindenki úszott a boldogságban. „Egy eldugott falusi papból az ország 72 tanfelügyelője között egyszerre a legelső lenni” – kit ne ragadott volna magával a lelkesedés? Csak egy öreg barátja nézett komor tekintettel a szemébe, s intett a fejével, hogy: ne! És ő ebben az isteni gondviselés útmutatását vélte látni – visszatért hát Kórógyra, mert abban az időben a falujára is súlyos megpróbáltatások vártak. „Máig sem bántam meg. Sőt áldom az emlékét az én öreg barátomnak, aki egy néma fejmozdulatával lebeszélte” – írta idős korában papírra vetett önéletrajzában a református püspök. Pedig az igazi megpróbáltatások még csak ezután következtek, Trianon után szülőfalujában, Bácsfeketehegyen előbb lelkésszé, majd hatszor egymás után püspökké választották őt a hívei, s nem kevesebbet, mint a kisebbségi elesettségbe jutott magyar reformátusok lelki gondozását kellett magára vállalnia. Egzisztenciális kisémmizettség, lelki-szellemi kiszolgáltatottság, a királyi diktatúra önkénye, a többségi szerb nemzet megvetése, a közösségen végigsöprő vérbosszú elfeledhetetlen rémülete és az istenhit illegálitásának évei vártak reá az elkövetkező közel negyven esztendő során.

Ágoston Sándor tehát 1914-ben még visszatért kórógyi híveihez, zsolttárral vigasztalni a lelkeket, és bicskával gyógyítani a testi nyavalyát. 1915-ben a há-

ború már kegyetlenül megtépázta az ő eklézsiáját is, és mint jó lelkipásztor, most is igyekezett vigasztalni az elesetteket. Az év karácsonyára húszoldalas füzetben szólította meg a fronton szolgáló, a kórházakban szenvedő vagy a fogságban sínylő falubeli férfiakat. Vitte a posta a háborús frontokra az *Üzenet hazulról* című füzetet, melynek címlapján olvasható: *A kórógyi katonáknak küldi szent karácsony ünnepére az egész község nevében Ágoston Sándor lelkész.*

„Kelt levelem Kórógyon, 1915. december hó 10-én. Kívánom, hogy ezen pár sor írásom lelki-testi épségben és jó egészségben találjon mindnyájatokat” – kezdte levelét a lelkész, ünnepélyesen, mintha az Isten színe előtt adna számat a reá bízott nyáj állapotáról. Mindenkit megszólít, mindenkire szól. Távol élünk egymástól – folytatja levelét – „Mi itthon, az ősi hajlékokban, ti pedig szerteszéjjel a nagy világban: ki Szerbiában, ki a távoli havasokon, ki az orosz síkságokon, ki pedig Szibériában, vagy Turkesztánban szomorú rabságban – sokan pedig sehol, mert már nyugosznak a csöndes katona-sírok alatt. De legyetek bárhol, mindenütt rátok gondolunk, benneteket emlegetünk, értektek imádkozunk.” És következik azok névsora, akik *A hazáért és a királyért, az édes otthonért és szeretetekért hősi halált haltak*, név szerint tízen: Tóth Samu, Dezső Pál, Balázs Péter, Kovács István, Szánki János, Dezső Illés, Gyana János, Pap János, Bencze József és Szekeres Illés – némelyikük szép emlékét fénykép is megörökítette. (...) „E szerint tehát összegezve a fentieket: hősi halált haltak 10-en, eltűntek 10-en, hadifogságba kerültek 21-en, katonai szolgálatban vannak 91-en, vagyis hiányzik a falunkból eddig 132 fiatal és javakorabeli férfi.”

A fronton szolgálók számára röviden összefoglalta az otthon történeteket is. Mindenkiel megosztja nagy fájdalmát, Rózsika kislánya halálát, majd összefoglalta mindazon súlyos csapásokat, amelyek más családokat értek. Hosszan sorolta az elhaltakat, de örömmel újságot, hogy Bertalan Erzsike tanítókisasszony éppen a mozgósítás napján váltott jegyet Gödöllei tanító úrral, aki viszont nem sokkal ezt követően kénytelen volt bevonulni, így most Erzsike „vőlegényéhez méltó hősiességgel végzi a kettős munkát”. A kántori teendőket a háború kitörése óta Gál Sándor látja el, a hitelszövetkezetben pedig Dávid Lajos szentlászlói tanító könyvel, akinek Lajos fia sajnos Szerbiában meghalt. Szerencséje volt viszont Kórógyinak az aratásnál. Hetven orosz hadifoglyot vezényeltek a faluba, akiket – mindenki nagy meglepetésére – munkára a helyi gazdákhöz osztottak ki. Mire kiderült a katonai adminisztráció tévedése, a szorgalmas oroszok szépen betakarították a gabonát. A község egyébként, a háború dacára, jól gazdálkodott, s amellet, hogy magát ellátta, 1780 koronát adott hadi célokra, és 80.000 koronát jegyzett hadikölcsönre. Majd így zárta az 1915-ös háborús esztendő krónikáját: „Katonák! Munkások! Kocsisok! Sebesültek! Foglyok! Karácsony ünnepére az egész gyülekezet küldi néktek jó kívánságait. S küldöm az egész gyülekezettel jó kívánságomat én is. Megáldjon, megsegítsen, megtartsa, meggyógyítsa, megszabadítsa s hozzon vissza benneteket épségben és jó egészségben a mindenható Isten! Ezzel bezárom leveletem, köszöntelek mindnyájatokat – szerető lelkészetek, Ágoston Sándor”

Csak a lelkési gondviselés szülte, mégis milyen hatalmas dokumentuma Kórógy népének e könyvecskébe foglalt számvetés! Mennyi együttérzés, mennyi szeretet, mennyi féltés és aggodás sugárzik a soraiból! Elzász püspöke

sem félthette nagyobb megrendültséggel Napóleon előrenyomuló hadait, mint féltette Ágoston Sándor saját gyülekezetének embereit a háborútól. A frontra küldött füzetben kilenc hősi halált halt, eltűnt vagy fogságban sínylődő kórógyi férfi fényképét is megörökítette – örök emléket állítva a szenvedőknek.

Ágoston Sándort még a világháború éveiben Baranya és Szlavónia központjába, Eszékre helyezték lelkésznek. Ott kellett ellátnia a központi utasításra oda vezényelt MÁV-alkalmazottak, vasúti altisztek, mozdonyvezetők, kalauzok, fékezők és váltókezelők lelki gondozását. De mivel Kórógy református pap nélkül maradt, ő továbbra is kijárt régi híveihez. Úgy gondolta, a háború végével visszatér hozzájuk, ám a nagy összeomlás másként rendezte az életét: Ágoston Sándor szülőfalujában, az általában Feketicsnek ismert Bácsfeketehegyen folytatta lelkési ténykedését. „40 éves voltam, mikor idejöttem – olvasható az életrajzában. – Egybe esett ez azzal a korszakkal, mikor az első világháború véget ért. Az egyházi életben valami gutaütésszerű állapot uralkodott. [...] Általában az egész garnitúra, mely az egyházi életet kormányozta, eltűnt, s az én kortársaim következtek a vezetésre. Ketten voltunk jó barátok Weimann Péter verbászi lelkésszel. Úgy éreztük, hogy népünk és egyházunk jövőjéért felelősek vagyunk.” Az elkövetkező két évtized során a hozzájuk csatlakozott Klepp Péter, torzsai lelkésszel együtt, hárman talpra állították a Jugoszláv Királysági Református Egyházat. „Klepp Péter szervezett és kormányzott, mi ketten Weimann Péterrel a lelki életet igyekeztünk szolgálni.” A torzsai lelkész 1928-ban bekövetkezett halála után Ágoston Sándort előbb esperesnek, majd püspöknek választották meg.

A második világháború ismét rettenetes csapást mért Bácska magyar és német lakosságára, így a református közösségre is; „nemcsak Weimann Pétert, hanem vele 13.000 református németet és ezzel 13 német egyházközösséget is elsodort közülünk. Itt maradtunk mi magyarok 32.000-en félelmek és rettegek között.” A lelkipásztori teendők végzésének lehetősége tovább szűkült, a kommunista diktatúra a templom falai közé kényszerítette az egyház tevékenységét. Nem élte volna túl a református egyház az üldöztetést – fogalmazta meg kései számvetésében a püspök –, ha a külföldi hittestvéreik, elsősorban a svájciak, adományaikkal nem támogatták volna őket. Hol voltak már azok az idők, amikor a bácsfeketehegyi református püspökség még árvaházat is fenntartott és működtetett! Ebben az intézetben 1923 és 1950 (az államosítás éve) között évente 30-40 árva gyermeket gondozott a református egyház, s fennállása során 324 árvát neveltek fel, és bocsátottak Isten dicsőségére, a maga útjára. Kiadványuk, az Ágoston Sándor szerkesztésében évente megjelenő *Református Árvaházi Naptár* pedig máig az egyik legfontosabb történeti forrása a XX. századi bácskai magyarságnak. Az állami kisajátítást követően az árvaház épülete Diakóniaházzá alakult át.

Ágoston Sándor, kórógyi és bácsfeketehegyi lelkésznek, majd a Jugoszláv Királysági Református Egyháza püspöke ragyogó alakjának emlékét 1960-ban bekövetkezett halála után sűrű homály fedte. Csak 2002-ben született róla egy hozzá méltatlanul szerény és halovány füzet – amelynél mindenképpen többet érdemelne. Ő is azoknak a sorába tartozik, akiket a délvidéki magyarságnak újra fel kell fedeznie, mert emlékezetük és történelmi jelentőségük felismerése nélkül elképzelhetetlen a közösség talpra állása, önbecsülésének a helyreállítása.

Deák Júlia

Strand

(Részlet)

Az Adria ezen a nyáron mindenféle furcsa dolgot köpött a partra. Apró virágos fürdőszobacserepet, gömbölyűre koptatott téglatörmeléket, szenes fadarabokat. A tengeri kavicsgyűjtés kockázatosná vált, mert nem lehetett tudni, miket hord még ki a víz a maga szeszélyével, nem lehetett tudni, mihez nyúlhatsz hozzá, mihez nem, ismeretlen eredetű csontot szedsz fel, jó, kagyló! felkiáltással, a szállodánk alatti szakadéokban egy elfeledett tojásgránát pihent.

M. lakásában ültem már sok vasárnap óta ugyanazon a széken, mert M. nem szerette megmozdítani a dolgokat, ha a dolgok megmozdultak, akkor más dolgok leestek. Ugyanakkor konkrétan a szék, amelyen ültem, évek során belegyökerezett a koszlott, televényesen vastaggá vált szürke padlószőnyegbe, és amikor tényleg egy lázadó pillanatomban kirántottam a szék négy szárát a szervesen élő aljzatból, az egyik láb azonnal kifordult a tövéből, és M. rémült arccal nézte az esztelen rombolást, amely csak abból az értelmetlen törekvésből származott, hogy a széket néhány centiméterrel arrébb tegyem, mint ahol évek óta volt.

Elmélyülten tornáztattam az arcizmaidat igyekezve elhatárolódnival mindattól, ami körülvetett. A szabadság egyetlen lépés volt csupán, csak kimész az ajtón és előtted a város. A fájdalom is hozzá tartozik, érzed, hogy fáj, és szabad vagy, felnőtt vagy,

beülsz valahová és körül nézel, ez maradt belőled, de élsz.

M. beszélt, jött-ment. Arra a faldarabra meredtem, amin át kiláthattam a tengerre. A szoba homályos zugában időnként valóban megjelent valamilyen kékesen mozgó folt. A falon hullámozott, és jó volt tudni, hogy ez a látvány a róla való hallgatásommal együtt most egyedül csak az enyém.

A tizenharmadik kerület peremén voltunk, egy hasáb alakú panelházban, amelyen néha átgázolt a dunai szél. A szavakkal már semmire sem mentünk. A bizonytalan állagú szenvedések ugyanúgy ülepedtek körülötünk, mint az eltávolíthatatlan szemét az asztal alatt, persze azért újra és újra nekifogtam, hogy jellemezzem a helyzetet, de kísérleteim kölcsönös ordítózásba fulladtak. M. nem értette, vagy úgy tett, mintha nem értené a problémát, én meg mintha egy bunker falának újra és újra nekirepülő madár lettem volna, csak kifáradtam, és összetörve ugyanabban a helyzetben találtam magamat. Lehetetlen, hogy M. a maga módján ne érzékelte volna a bajt, de ő nem mondott ki semmit véglegesen, sőt egyáltalában tartózkodott bárminek is a nyers kimondásától. Ez már így volt a kezdetek óta, hogy énrám várt a dolgok kimondása, és M. a lényegről való hallgatásával tartotta fent az építményt, amely a kettőnk létezése volt. M. megszólalása lelki ügyekben már régen nem volt aktuális, mert ennyi idő után minden szava akkora kalamajkát keltett volna,

hogy abból aztán nincs visszaút soha többé.

M. a váratlan ötleteimmal szemben tehetetlen, azokat külső erőkként éli át, amelyeknek engedelmességre kell. A tenger innen annyira képtelen dolognak látszott e pillanatban, hogy semmi sem állhatott az útjába. A tenger valami olyan dolog volt, amelyben még lehetett hinni, el lehetett vonszólódni a partjára, és várni, hogy majd, mint semleges és óriási erő, azonnal a lényegre tér, döntéseket sugall, valamit tesz velünk, nem tudhatjuk, mi lesz az.

M. elsöre egyáltalán nem szokta elárulni, mit akar, talán éppen arra vár örökké, hogy meglepjem, hogy rémülten elutasíthassa a változást, hogy fenyegetett legyen, hogy felüldüljön azáltal, hogy valami elkerülhetetlenül közeledik felé. Valójában becsüli a sors kikerülhetetlen húzásait, az én cselekedeteimet is sorsszerűen éli meg, általában gyanakodva fogadja minden ötletemet, lassan éli bele magát abba, ami jön, és amikor már kikerülhetetlen a döntés, elveszetten, de fegyelmezett arccal meglépi, amit kell. Esetleg véletlenül, valamilyen kerülő úton a tudomásomra jut, hogy mindezt ő már régen akarta, csak erre várt tulajdonképpen, és mi itt a kérdés egyáltalában.

*

Elaludhattam, mert este volt és valamilyen barátságtalan helyen állt a busz. A magas lépcsőről a földre helyeztem a lábaimat, de azok dagadtan ellenálltak. A nyugdíjasok fenekükön elgyúrt szoknyaikban, nem tudom, hogyan csinálták, de már a végé előtt sorakoztak. Egy benzinkúti ideiglenes parkolónál lehattunk, a gyenge világításban csak a végé előtti hosszú sort láttam. A buszoktól szabdalt

betonplaccon hihetetlenül otthonosan álltak a nők, mintha csak arra vártak volna, hogy ilyen és hasonló józan tevékenységekkel bizonyíthassák egymásnak, hogy igen, a végé itt is csak végé, a sorban állás is ismerős otthonról, úgy álltak ott egymás mellett beszélgetve, mint az egymást megnyugtató, kotyogó, tollászkodó tyúk. Biztosan tudtam, hogy ezek közé a nők közé én most nem állok be, mert ezek a nők nem ugyanazt a tengert keresik, amelyiket én, viszont már csak a látványuk is veszélyezteti az én tengeremet. Menjünk, mondtam M.-nek, aki kialvatlan arccal, elszántan szívta a cigarettáját. – Itt fognak hagyni minket. – Kelletlenül indult utánam. Néhány lépés, és már benn voltunk a sötétségben. Az országút langyos és puha volt alattunk. Az árokba guggoltam, kerek, csillagos volt az ég, mint a planetáriumban. Az út két oldalán ott voltak valahol a földek, a beláthatatlan terek és lehetőségek. M. idegesen kereste a következő cigarettáját. Autó húzott el mellettünk. Nem tudtam betelni ezzel a sűrű, nyugodt éjszakával, amely ilyen remekül működik nélkülnk, és mindjárt összezárul utánunk, mintha itt sem lettünk volna.

Hajnalban arra ébredtem, hogy csupasz sziklák között megyünk egy hegyoldalba vágott, valószínűtlenül vékony ösvényen. Az én oldalamon szakadék volt, a mélyét a buszból nem lehetett látni. Nekidőltem az ablaknak, hogy a súlypontom a szakadékkal ellenkező oldalon legyen, mivel biztos voltam benne, hogy a busz innenső kerekei már a levegőben forognak. Egy szilva kigurult a nejlonzacskóból, de hagytam, mert a legkisebb mozgással sem akartam megzavarni a buszvezető holdkóros nyugalalmát. Ha igaz, amit hallottam, akkor ennek a szakadéknak az alja tele van rozsdás

autóroncsokkal. M. aludt, de örültem neki, maradjunk csak így nyugodtan, ne mozduljon semmi, ez a legbiztosabb.

A szakadék túloldalán elszórva házakat láttam, az ablakaikból mintha hiányzott volna az üveg. Hirtelen feljött a nap, most már fénybe borulva himbálództunk a szakadék szélén. A sziklák között újabb ablaktalan házak sora. Ember sehol. Hová lettek innen az emberek?

Furcsának találtam ezt a kihaltságot, de annyi mindent talál az ember furcsának idegenben. Azután valaki mondott valamit mögöttem, csak néhány szót hallottam, és akkor az ablaknyílásokat keretező koszfoltok rajzai egyszerre átalakultak, és felvették a kicsapódó lángok nyomait. Az ablakok mögötti feketeség is más lett, ez nem a szokott sötétség volt odabent, annál ez a sötétség mélyebb volt és élettelenebb. Hogyan nem vettem észre, hogy ezek a házak ki vannak égve. Talán az épen maradt falaik miatt. Sehol egy rom, minden ház a helyén állt.

Idegenvezető-nőnk, aki eddig szlávos kiejtésével éles hangon jópofáskodott, most elterülve, nyitott szájjal aludt a vezető mellett. Állítólag a kőhegyek előtt néhány órával kezdte el a konyakozást, és most rábízott mindent a sorsra, nem kell örökké hablatyolni, majd lesz szöveg, ha felébredt.

Sokan még álmosan bámultak kifelé. M. hirtelen éber lett. Tudtam, hogy őt is felkavarta a látvány, és hogy sajnos nem úszom meg, hogy el ne mondja a témáról azt, amit tud. Most nagyon nem vágytam erre, nem szerettem volna, hogy a szavak rendbe rakják azt, ami alapvetően nincsen rendben. De M.-et mindig megnyugtatták a kerek mondatok, azonnal ma-

gyarázatba kezd a szerbek módszeréről, a lángszórózásról, amitől az egész házban minden puha dolog korommá ég és valamilyen zsíros, fekete massa borítja be a falakat. Nem biztos, hogy oda mernék menni egy ilyen házhoz, ha véletlenül megállnánk. A buszon belül lenni mérhetetlenül más helyzet, mint ha odakint lennénk. Szakadék van köztünk. Ez megnyugtató.

Egy magas épület tetején végre feltűnt egy ember, kókadt horvát zászló mellett állt mereven. A magas épületnek is ki voltak égve az ablakai. Úgy állt ott, mint egy bakter. Elhaladtunk mellette, hosszan nézett utánunk.

Figyelmes utasként bámultam kifelé. A busz tele volt kalapokkal és bőrdöngökkel, ahogy egy tengeri utazáshoz illik. Hihetetlenül olcsó volt idén ez a tengeri út. És még így sem nagyon kapaszkodtak utána.

A sziklák innen a buszból érintetlenek látszottak. Erre hamar eltűnnek a nyomok, hála a szárazságnak és a bogaraknak. Azért néztem, hátha látok valamilyen rongydarabot vagy sötét foltot a köveken, de nem láttam semmi ilyesmit.

*

Másnap vakító napban zörömböltünk le a strand- és tömegszagú szállodalifttel, amely egyenesen a partra lökött minket, helyet kellett keresnünk, amit szemlesütve tettünk meg a barna emberek között, látszott rajtunk, hogy most jöttünk, és ettől mintha az is látszott volna rajtunk, hogy mit gondolunk, az egész befejezetlenségünk és bizonytalanságunk. Arra gondoltam, hány nap múlva leszünk olyanok, mint a többiek.

Délutánra egy vékony csillogás vonta be a bőrünket, akkor mertünk csak felsóhajtani és körülnézni. Ez a csillogás olyan volt, mint egy kez-

dő egyenruha, amely a klubtagoknak már szabad bejárást biztosít a haladók közé.

Lehet, hogy az embernek meg kell szoknia ezt a mediterrán feszültséget, amelyet a folyamatos szárazság alakít ki maga körül. Ahová nem csöppen víz, ott egyszerre halódnak kezd a növényzet. Minden egy merő várakozás a vízre, amelyet ez a nagy meddő kékség nem tud megadni a partjának. Kaktuszok, aloék. Fűlsértő kabócazaj, csámborgás az országúton, a sárguló kemény növények között. Rothadó narancsok a dubrovnikai várakokban. Ahogy lefelé ereszkedem utánuk, sűrű hűgyszag. Inkább meggondolom magam.

Mikor megmásszuk a várat, rajtam a szép ruhám, igyekszem méltó lenni az óváros talpak alatt kifényesedett mészkő sikátoraihoz, a fal tetején járunk, M. elrohan, hogy fényképezze a látványt, palatető, reménytelen hőség, néhol még romok, építkezések, lassan izzadni kezdek gumírozott tengerkék ruhámban, sajnos erősen érzem a hónaljamban verejtékszagát, csüggedten ülök a várfal átforrósodott kővén, a turisták kikerülnek, és akkor lenézek a mélybe, ahol az egyik piciny ház kertjében egy öregember ül egy széken és egy lavórban mossa a lábát. Szépen mossa, áztatja odalent a fehér öreg lábát a lavórban, és fölnez rám, ahogy üldögélek a várfalon. És ez a pillantás ment meg, mert ahogy visszaneztek rá, máris megkönnyebbülök. Csodálatos, hogy ez az öreg csak úgy mossa odalent a lábát. Nyugalmasan, hétköznapian. Mire M. előkerül a fényképezőgéppel, én már mintha ittam volna valamilyen jóleső kútvízből.

*

Találtunk egy romos kiskaput a strandunk oldalában. Ha ott

beszöktünk és végimentünk egy kerítések közé beszorított, keskeny útvesztőn, egyszerre kiléptünk a szabadba, és egy másik strand tárult ki előttünk. Egy másik világ volt mellettünk némi drótkerítéses labirintussal elválasztva. Ha lenéztünk a kerítés végénél a csúcscról, egy hatalmas romstrand panorámájára láttunk, megleltünk egy dzsungelben maradt, elporladásra ítélt várost. A beszakadt menyegyzetű hatalmas betonépület ablakok nélkül nézett a tengerre. A parton széttört betonpadlatokon, megrepedt és szanaszét heverő vasbeton gerendákon heverték a háziasszonyok, és békésen beszélgettek. Valamilyen rejtekjáraton érkeztek erre a strandra, és a fehér combjaikat fürdették a naplementében. Rajtam a kupacsi kosztim, amit itt vettem a boltban, mert az enyém otthon maradt, húzogathatom akárhogy, a comb vonala sokkal szemérmesebb, mint odahaza, a hátán meg valamilyen nevetségesen fölösleges, sportosságot sugalló keresztpánt van. Elmegyek az asszonyok mellett a kupacsi kosztimban, megnéznék, de nem foglalkoznak velem sokat. Megy a nap lefelé, a háziasszonyok otthonosan töltik meg a romstrandot, némelyik még a szatyrát is leteszi maga mellé, és kifogyhatatlanul folyik a beszéd, amely persze érthetetlen a számomra. Úgy érzem, az itteniek most érik utol magukat ebben a szelíd délutánban. Lassan beszélgetnek, időt szakítanak maguknak arra, hogy lassan beszélgessenek. Benépesítik és használják a romstrandot, ezzel elégtételt és nyugalmat találnak.

A tenger mély hűvösségei csodálatosak, sóhajtásszerűek. Ahogy az egyik sziklához úszom, meglátok egy asszonyt, aki a melltartójába gyömszőli a kagylókat. A melltartó némileg kinyúlt már, az asszony otthonosan

tömi bele a friss kagylókat a mellei közé, megkapaszkodik a sziklában és zsáknak használja a melltartóját, dolgozik a víz alatt, nem kell sokat keresnie, csak belemarkol abba, amit a keze a víz alatt talál, a kagylók súlyosan gyűlnek a fakó melltartó kosarában. Összecsörrennek. A víz idehossa a legkisebb hangot is. Megvan a vacsora. Közben a tenger mélyeket és hűseket sóhajtozik, a sziklák mögötti árnyékban ismeretlen élőlények lüktetnek, mindannyian együtt fürdőzünk az égett fadarabokkal és csontokkal, a tenger összeölel mindent, és ne-

héz elfelejtkezni róla, hogy a bőröm ugyanabban a gyönyörűséges vízben ázik, amelybe a szétégett házbelső fekete krémje került. Ez a találkozás kikerülhetetlen. Bár árulkodó nyom csak a kavicsok közt van, és csak ha nagyon megnézem, amit összeszedek a parton. Ahogy átadom magam az élvezetnek, valamilyen zavaros tiltás kerülget állandóan, egy hajszálfinom undor, amely a ragyogó víztől elválaszthatatlan, ezt a vizet valójában el kellene keríteni a turisták elől, de amikor olyan tiszta.

Tisztának látszik.

Kiss Judit Ágnes Balkáni tánc

Színesedj, ég,
Vérnarancsból
Rózsaszínné
Vált a nap,
Kelyhed édes,
Szép virágom,
Minden éjjel
Vártalak.
Illatozz, míg
Rongycafattá
Tép a szél, úgy
Vérzel el,
Perzselődsz majd
Déli naptól,
Ronda kóró,
Az leszel.

Nettitia K. Froese

Abi al-Maarri és a tizenegyedik kapu

– *Hozsanna az olvasónak* – rikoltotta Ibn al-Mukaffa Mahfúz a Négykarmú Sárkány Pagodájának tetőteraszán, miután leoldotta a nemes szíriai postagalamb lábára kötözött pergament és elolvasta az üzenetet, s máris bukfencezett, gurult lefelé a balusztrádos lépcsőkortlát mellett, mögötte pormacsákak röppentek a magasba, kaftánja szárnyainak csapdosása perzsa cicákat rémített halálra, Euszébiósz Eusztathiosz, a ház ura később langyos, nádmézzel ízesített bivalytejjel igyekezett csillapítani őket, ám a tejtől rendre elfostosodtak és kölyöklelküket visszaadták a teremtőnek. Mahfúz viszont most még csak szánkázik lefelé a lépcsősoron, orra lábánál előbb fúródik a nagytiszteletű és még nagyobb tudású Abi al-Maarri dolgozószobájának nepáli szőnyegébe, s a zajtól riadt vénember homlokráncolásával mit sem törődve már mondja is:

– Kegyes hozzád az ég, nagy jó uram, hogy a mindenható éltesen az emberi kor határán túl, és amikor eljön az idő, bölcs megnyugvással távozz a paradicsomba, ahol borotvált ölü hurik csöpögtetik ajkadra a gránátalma vörös nektárját, de még kegyesebb hozzád a Bölcsök Testülete, ímé, magam is leborulok határtalan kegyük hallatán, de nem is, mégiscsak előtted hajtom fejem szobád padlójára, hogy a szférák zenéje muzsikáljon füledbe, miközben írópálcád guargumival sűrített gubacstintádba mártogatod, és ne legyen kemény a székleted, ha kelleténél többet faltál az omlós ürühúsból, de most esedezve kérek, tölts kupádba, és ha fokozhatom kérésem, a magaméba is bőségesen az írólapod mögött rejtegetett szeszpárlatból – ég áldja az aqua vitae feltalálójának emlékét! –, mert olyat mondok ímhol néked, hogy magam se hiszem el!

– Mondjad, ölem hebehurgya gyermeke a hírt, ami együgyű lelkedben az érzelmek viharát korbácsolta és iráni macskáim, török angóráim jövendőbeli sorsát is megpecsételte múlhatatlan bánatomra – szólt az aggastyán, de csak már miután mindketten kiitták ónixkelyheikből a kedélyt olykor fokozó, máskor örvendetesen csillapító, vízzel hígított, kétszer tisztított gabonapárlatot.

– Javadra töltött, ugyan, miket mondok, javadra döntött a Bölcsök Testülete, a Mindenható magasztalja nevüket az idők végeztéig – szólt két csuklást elfojtva a kipirult orcájú gyermek –, immár engedélyezett számodra a belépés a Tizenegyedik Kapun, és amíg a bölcsök választása másra nem esik, te szedheted a hídpénzt az előző kapuk bejáratánál, bölcsszakállú atyám, akinek saruja nyomát a végtelenség végéig megőrzi a föld, amerre csak jártál.

– Nem lesz lábnyomommal túl sok gondja Gebnek, a Föld urának, Gaiának, a Föld anyjának, hogy fegyelmezzék Démétért, a szűz földeket termővé fordító összülőt, hogy nyomom kímélje, hiszen seggen ülő vagyok, az örökkévalóság-ból így inkább arra számíthatok, hogy Nergal, a halál fekete istene irhámmal teríti le csontházában nászágyát – morfondírozott a köszvényes térdét lózsírral

kenegető Abi al-Maarri, miközben intett hebehurgya gyermekének, hogy újabb adagot tölthet a kelyhekbe, majd így folytatta:

– Jól választottam, amikor a hír tartalmát még nem ismerve az ónixkehelybe töltöttem a gyömbéres szakét, az ónix, az éjszakák köve tökéletesen harmonizál a Shak-syss, vagyis a Tizenegyedik Kapu kyriai megnevezésével, ami két fordításban maradt fenn a Pusztítókkal vívott ötszáz éves háború után: a Hideg Világ ölelése, vagy a Hideg Kéz érintése. Ilyen hideg kéz markolja most a szívemet: mi által érdemesültem a kiválasztottságra? Hányan tülekedhetnek a kapuk és a hidak előtt abban a meggyőződésben, hogy őket illeti az elsőbbség joga? Hányan érzik méltatlannak a Bölcsek Testületének döntését? Kétségeim elbizonytalanítanak, jó felére kerülök-e a kapunak e kitüntetés után? A jutalom nem juttat eszembe mást, mint tudásom semmisségét.

– A jutalom azé, akinek adják – vágott közbe pimaszul Mahfúz, akit bizonyára a fűszeres rizspálinka bátorított eme tiszteletlenségre –, és egyébiránt is, az élet díjazza az erőfeszítéseket – szögezte le.

– Hiába van szabad bejárásod könyvtáramba, s fölöslegesen gurigázod tekerceimet és hasztalan nyálazod a tudás lenyomatát őrző fóliókat, hetvenhárom esztendő se volt elegendő, hogy megcsontosodjon eszed tokja: mintha bárkit is érdekelne az út, amelyen valahová eljutottál, egyedül az a fontos, hogy beérj a célba. Az út csak a járni szeretők számára fontos, mindenki más csak a kapukat és a hidakat számolja és tarja nyilván. De hagyjuk: mondd, a Bölcsek Testülete engedélyezte számomra a belépést a Tizenegyedik Kapun, viszont a kulcsot nem küldték el.

– Ehhez a kapuhoz mindenkinek saját kulcsa van, így írja az üzenet – szólt Mahfúz és újra töltött az italból –, s esetekben, hülyeségeken tépelődő, bölcs és nagy tudású atyám, ez a kulcs mindaz, amit az *Efezusi betűk* című könyvedben szóról szóra leírtál.

– Bölcs döntés bölcs magyarázata, de látom, nedvem későn fogamzott gyümölcse, elpilledtél a hír súlya és a szesz terhe alatt, hajtsd ősz fejed valamelyik szolgáló fehér kebelére, és aludd ki mámorod – utasította ellentmondást nem tűrő hangon balga gyermekét Abi al-Maarri, s miközben Mahfúz a hálókamrája felé botorkált, leemelte a polcra az ázott hibiszkusz és a toszkánai terrakotta színét idéző halbörbe kötött könyvet, az *Efezusi betűket*. Levetette kaftánját, alsóneműjét, bebújt a takaró alá, és elmondta a Vas Litániáját:

„Eloltom a gyertyát.
Lehunyam a szemem.
A sötétben jobban látok.
Hisz a lelkembe nézek.
És az álom elragad.”

Abi al-Maarri álmában kinyitotta a barnásvörös kötésű könyvet, amelynek minden betűje kulcs volt a Tizenegyedik Kapuhoz. Az egymáshoz fűzött rizspapír lapok makulátlanul sárgállottak, egyetlen vonás se csúfította őket. A jutalmak és díjak is csak arra emlékeztetnek, hogy tudásunk semmis a valósághoz képest – álmolta al-Maarri.

Elmondta a díjazott Fekete J. József a Híd-díj átvételekor 2008. október 18-án

Koncz Orsolya

Kedves kislányom

(Részlet)

Kislányom, amikor ezeket a sorokat olvasod, én már régen nem leszek. De Te boldog vagy, mert én főnről figyelek és segítelek. Legalábbis ezt remélem. Ezt akarom.

A testem – Isten temploma – életet készül adni, egy másikat pedig elvenni. Életet készülok adni, a saját életemet pedig készülok elvenni.

Két szülésre készülok: meg kell szülnöm a kisbabám és a saját haláloamat.

Várandós vagyok, és agydagantom van.

*

A kilátásaimról még szó esett, talán egy év, mondták, de a részleteket nem kérdeztem később, a vizsgálat megisméltésekor, mert akkor már tudtam, hogy a méhemben is növekszik valami, illetve valaki, és ezért nem akartam megtudni.

Vártalak, olyan régóta. Lélekben már az anyád voltam, évek óta, de te nem jöttél. És akkor megtörtént a csoda, amikor már nem is számítottam rá. Szinte ugyanakkor, amikor megtudtam, mi a betegségem. Lehet, hogy valóban egyidősek vagytok. Életem legnagyobb álma és életem legnagyobb félelme egyszerre látszik beteljesülni.

*

Egyelőre csak pergetem a napokat. Felváltta a düh, a kétségbeesés

és a hitetlenkedés állapotában. Hiszen olyan fiatal vagyok. Hiszen most kezdődhetne csak igazán az életem. Hiszen megkaptam végre, amire annyira vágytam. Hiszen erre készülttem egész eddigi életemben. Ez lett volna a nagy dobásom. Így nyert volna végül értelmet minden, ami eddig történt. Ez lett volna, amibe mindent beleadhatnék. Minden eddigi keserveimet, tapasztalatomat, tudásomat, szereteitemet. A testemet, a lelkemet, egész valómat. Anya lehetnék. Anya.

Annyira vágytam erre. De iszonyattal töltött el egyben. A szülés valahol, mélyen bennem egyenlő volt a halállal. Talán, mert az én anyám majdnem belehalt a szülésembe, talán, mert valami ősi bölcsesség és persze a közhelyek tárháza tudatta velem, hogy valóban meghalunk olyankor, hogy anyaként szülessünk újjá, és ez határtalan félelemmel töltött el. A szabadságom, a lényem, az énem feladását jelentette volna.

Valóra váltanám a félelmeimet? Nem lehet ennyire egyszerű, konkrét és szimbolikus.

Nem akarom azt mondani, hogy ilyen csak mással történhet meg. Számítottam én mindenféle rákra, de nem erre, és nem most. Főleg, nem most. És nem erre, Úristen.

A daganatok legfélelmetesebb formája. Ott van, ahol én vagyok. Ott van, ami én vagyok. Még ha helytelen is, hogy ott fönt vagyok, a fejemben,

hogy mindig gondolkozom, boncolgatok, rágódom. Érzelmek és megérzések helyett is.

Nem éltem a vágyaim szerint eléggé. Mindig a kell és a muszáj irányított. Elengedni magam, olyan nehéz volt. Csak menni, csak hagyni, csak sodródni, csak lenni, csak bízni.

Ez a daganat ott van, ahol én vagyok tévesen, ellenem fordult, és most nem merek ott lenni, szeretnék nem ott lenni, szeretnék kilépni önmagamból, szeretnék fejvesztve menekülni.

A félelmeim, az önmarcangolás növesztette bennem ezt. Magam ellen fordultam eddig is, és most a daganat ugyanonnan pusztít el.

Rettegek. Bűntudatom van. Nem tudom nem magamat okolni.

De a baba? Az a csoda? Kaptam ezt az ajándékot az élettől, ezt a babát, és nem értem, egyszerre miért ezt a másikat is? Miért ugyanabban az időben? A legnagyobb csoda és a legnagyobb tragédia egyszerre? Miért jó ez? Mire való ez? Kiszolgáltam volna az életet, a nagy életet, azt, amelyik nem néz mást, csak önmagában az élet fennmaradását? Betöltöttem volna a sorsom, a funkcióm?

Szétverném a fejem a falon, ezt a haszontalan fejet, ami megöl.

A falat öklözném, ordítva vonnám felelősségre az Istent...

De próbálom elfogadni, azonnal elfogadni, nem dühöngeni, nem okolni, nem vádaskodni, nem haragudni, ebben a mérhetetlen értelmetlenségben és kínban csillapodni, mert öneki nyugalomra van szüksége.

*

Még mindig nem fogtam fel. Soha nem is fogom talán. Maradok ott,

az orvosi szoba ajtófélfájának dőlve, hogy megtartsom, az elutasítás fázisában, a hitetlenkedésben, a kételkedésben, mert nem megy másképpen, hárítanom kell, ómiatta.

Nem fogom végigélni a betegséggel kapcsolatos összes fázist, legalábbis nem úgy, nem annyira odafigyelve, mint ahogy mindig is terveztem: teljes átéléssel, a lehető legnagyobb tudatossággal, még ha félve, rettegve is. Muszáj hárítanom, úgy tennem, úgy éreznem, mintha a betegség nem lenne, mert időközben a méhemben valami csodálatos történik; a pusztulással együtt valami új is születik, teremődik: én teremtek.

Ha nem volnék várandós, talán csinálnám a kórházi rutint, a tortúrát, a haldoklásom elnyújtását, vizsgálatokkal, kezelésekkal, gyógyszerekkel, gépekkel. Szabadjára engedném a dühömet, alkudoznék a sorssal és megpróbálnék haladékat kicsikarni.

De talán, ha nem lennék várandós, sem vetném alá magam operációnak. Kisgyerek voltam még, amikor Karinthy könyvét olvastam, és ez a műtét a legszörnyűbbek között maradt meg bennem. Lehet, hogy ma már nem úgy csinálják, nem kell ébren maradni, de akkor sem valószínű, hogy hagynám, hogy elfűrészeljék a koponyám, lehúzzák a bőrt róla, és turkáljanak az agyamban. Hogy késekkel, fűrésszel essenek nekem, egy bizonytalan kimenetel eshetőségében bízva. Hiszen súlyos, azt tudom. Miért tölteném meg feleslegesen váltakozó reménykedéssel és elkeseredéssel, rideg kórházba való bejárákálással az utolsó hónapjaim? Hogy másra figyeljek ahelyett, ami velem történik, még ha legszívesebben kiszaladnék

miatta is a világból? A testemből. A fejből.

Számtalan veszteségem mellett még egy dolog elvész számomra: az utolsó mentsvár, hogy ha már nem bírom a fájdalmat vagy a lelki szenvedést, magam döntsek arról, mikor hagyom abba. Most ezt nem tehetem meg, pedig az utóbbi időben, amikor illyesmin gondolkoztam, beteg, magatehetetlen emberekről olvastam, nagy megnyugvást jelentett, hogy van választásom.

Sosem tudom meg, hogyan viselkednék, mennyire lennék erős, ha nem volna ez a baba. A félelmeim győznének, és kiutakat keresnék, vagy megbékélve és érdeklődve figyelném, élném meg ezeket az utolsó, és igenis értékes hónapokat?

De nem fogom meglopni a halált.

*

Megszemélyesíttem a daganatot is. Ezt a burjánzó, amőbaszerű, csáppokkal rendelkező szörnyet.

Borzasztó, hogy a daganat és a bábám is valami földön kívülre hasonlít, valami élienre. Úgy érzem, mintha két idegen, ismeretlen, sőt, félelmetes lényt nevelgetnék a testemben.

Vajon a gyerekem veszi el az életemet? Vajon én veszem el az életemet azzal, hogy nem merek anya lenni? Vajon a daganat veszi el a gyerekem életét? És az enyémet. Vajon én elveszem a gyerekem életét is? A daganatot nehéz önmagamtól füg-

getleníteni. Nehéz azt gondolni, hogy nem én teszem ezt magammal, a bábámmal, sőt, nem én teszem a bábát is magammal. Mintha a daganat és a várandósság egy cselekvés lenne, az én cselekvésem. Ellentétes, értelem nélküli cselekvéseim.

Ugyanabban az időben. Vajon valóban közük van egymáshoz? Vagy ennyi az életem, erre születtem, hogy szüljek, mint egy automata, amiből kipottyan a termék, és amely aztán végképp használhatatlanná válik?

Nem létezővé. Nem létezővé. Nem létezővé.

*

Nem gondolkozhatok többé így. Át kell adnom magam valami magasabbnak, valami értelmet kell találnom az egészben, különben nem leszek képes végigcsinálni. Az értelem pedig egy lehet: megbékélni a sorssal, hiszen az nem új, hogy halandóak vagyunk, ki kell használnom ezt az időt, megélni a maga valójában, teljességében, és örülni annak, hogy egy új lélek születik meg rajtam keresztül.

Nem fogom meglopni az életet sem, még ha várandósan az én esélyeim csökkennek is.

Feladatam is van: minden energiámmal erre kell összpontosítanom. Hogy megszülethessen. Ilyen módon nem a halállal nézek szembe. Elkerülöm. Remélem, nem azért lettem várandós. Jaj, olyan hülye gondolataim vannak.